

**NEZLOMLJIVI DUH
V VEČNI TEMI
IN TIŠINI**

»Vsaka stvar ima svoj čar, tudi tema in tišina. Učim se sprejemati okoliščine takšne, kakršne so, in biti zadovoljna s tem. Priznam, da me včasih, ko sedim sama in čakam pred zaprtimi vrati življenja, kot hladna megla ovije občutek osamljenosti. Za temi vrati so svetloba, glasba, čudovita družabnost ..., vendar ne smem vstopiti. Nema, neusmiljena usoda mi je prekrižala pot. Rada bi jo vprašala, čemu tako odločna prepoved, saj moja neposlušna duša še vedno hrepeni tja. Toda moj jezik noče izgovoriti teh bridkih, brezupnih besed, ki mi vrejo na ustnice in padajo nazaj v srce kot prelite solze. Večna tišina mi kot velikansko breme leži na duši. Nato pa me kot svetel žarek obišče upanje in mi zašepeta: 'Radost je v pozabljanju nase!' In tako poskušam iz svetlobe, ki se odraža v tujih očeh, ustvariti svoje sonce, iz glasbe, ki zveni v tujih ušesih, svojo simfonijo, in iz nasmeha na tujih ustnicah svojo srečo,« je pri dvaindvajsetih letih zapisala Helen Keller.

Pripravila: PETRA GRUJIČIĆ

Veliko let pozneje je bila s svojo resničnostjo veliko bolj sprijaznjena: »Redko razmišljam o svojih omejitvah. Nikoli me ne razžalostijo. Morda le sem in tja začutim hrepenenje, vendar je medlo, kakor vetrc med cveticami. Veter se umiri in rože so zadovoljne.«

Helen Keller in Anne Sullivan okoli leta 1915

Vendar njej zadovoljstvo ni bilo podarjeno, kakor tudi znanja in dogodivščin polno življenje ne. Za vse, kar je dosegla in doživela, se je morala borovati z neustavljivo voljo nezlomljivega duha, ki nikoli ne prizna poraza.

Čeprav je sprva kazalo, da bo njeno življenje podobno tistim, ki so jih takrat živele bele deklice na ameriškem jugu. Ko se je 27. junija 1880 rodila

Odkar se je naučila brati, so knjige postale njene najboljše prijateljice. Z užitkom jih je prebirala že pri osmih letih.

v mestu Tuscumbija v severni Alabami, je bila na veselje očeta, dobrodušnega stotnika Arthurja H. Kellerja, in matere Kate Adams Keller, njegove dvajset let mlajše druge žene, zdrav in iskriv otrok. V njihovi hiši, imenovani Ivy Green ali bršljanovo zelenje, je radoživno raziskovala življenje, na prvi rojstni dan shodila, še prej spregovorila in kazala svojo močno voljo.

Svet večne teme in tišine

Devetnajst mesecev se je veselila vsega, kar ji je življenje nudilo v izobilju, potem pa je februarja 1882 nenadoma zbolela. Zdravniki so se bali za njeno življenje, a je nenadna visoka vročina, ki so jo pripisovali »močnemu navalu krvi v možgane in želodec«, danes pa menijo, da je šlo najverjetneje

za vnetje možganov, izginila nepričakovano, kot se je pojavila. Sreča staršev je bila nepopisna, dokler ni resničnost pokazala svojega pravega obraza – Helen se je pogreznila v svet večne teme in tišine.

Groze, ki jo je zajela, ko je njena okolica postajala vse bolj meglena, dokler ni naposled povsem izginila, ni nikoli povsem pozabila. Izgubila je vid in sluh, ker ni več slišala, je počasi začela izgubljati tudi dar govora. Vendar je morala živeti naprej. Kmalu je pozabila, kako je bilo, ko je še lahko sodelovala v življenju, ki je potekalo okoli nje, in začela ponovno raziskovati svojo okolico.

Nekoč znane predmete je zdaj spoznavala in razločevala s tipom. Kadar je kaj želela, je pokimala, če česa ni želela, je odkimala. Ko je hotela oditi, je mamo potegnila za obleko, ko je hotela jesti, je z

roko kazala, kako reže kruh in maže marmelado. Pri petih letih se je naučila zlagati perilo v omare in razlikovati en kos oblečila od drugega. Po tem, kako je bila mama oblečena, je sklepala, ali odhaja ven ali ostaja doma. Na osnovi tresljajev, ki so jih povzročili premiki vrat in koraki, je zaznala, kdaj je prišel kdo na obisk, kdaj je kdo odšel ...

Ko se je začela zavedati svoje drugačnosti in dejstva, da se drugi ljudje sporazumevajo z usti in ne z gibi, je včasih eno roko držala na ustih enega človeka in drugo na ustih njegovega sogovornika, da je začutila premikanje njunih ustnic. Vendar ni mogla nič razumeti. Izločena iz sveta je postajala vedno bolj zbegana in žalostna, vendar svoje osamljenosti ni znala izraziti drugače, kot da je kričala in se metala ob tla, dokler ni obnemogla obležala.

Nihče je ni mogel ukrotiti. Bila je trmasta, vzkipljiva in agresivna. Terorizirala je vse, od staršev do otrok služabnikov, ki so se igrali z njo. Če česa ni dosegla, je doživela neuspeh le zato, ker drugim ni mogla dopovedati, kaj hoče. Nikoli ni izbirala načinov, kako doseči, kar je hotela, in se nikoli ni umaknila pred boji, ki so bili potrebni, da je dosegla cilj, ki si ga je zastavila. Če je bilo potrebno gristi, je grizla. Če je bilo potrebno udariti, je udarila. Če je bilo potrebno kričati, je kričala. Imela je izjemno voljo in moč, vendar je bila povsem brez nadzora nad sabo.

Svojih dejanj nikoli ni obžalovala. Ker nikoli ni začutila ljubezni in nežnosti, prijateljstva in iskrene medsebojne povezanosti, tudi grobsti ni razumela. Bolj kot je bila osamljena in bolj kot jo je razjedala želja po sporazumevanju z ljudmi, bolj neznosna je postajala. Njeni izbruhi besa so bili vse pogostejši in kmalu ni minila niti ura več, ne da je bila bližnji občutili posledice kakšnega od njih.

Družina ji je, zavoljo ljubelega miru v hiši, v vsem popuščala, ko pa je nekoč zaklenila mamo v shrambo, skrila ključ in jo pustila zaklenjeno dolge tri ure, si starši niso več mogli lagati – Helen preprosto niso več obvladali in prišel je čas, da najdejo nekoga, ki jo bo. Nežni in popustljivi oče, ljubeča, a prav tako nič trdna mati, ki se je ob Helen morala ukvarjati še z njeno mlajšo sestro Mildred, tej nalogi pač nista bila kos.

Vendar šol za gluhe in slepe v bližini ni bilo, prav tako pa ni bilo malo družinskih prijateljev, ki so menili, da Helen ni le slepa in gluha, temveč tudi nesposobna, da bi se karkoli naučila. Le njena

teta Eveline je trdila: »Ta otrok ima več razuma kot vsi Kellerjevi skupaj, če bi le našli pravo pot do njenih misli.«

Prvi korak k temu je naredila njena mama, ko je med prebiranjem potopisa Beleške iz Amerike Charlesa Dickensa zasledila odlomek o Lauri Bridgeman, slepi in gluhi norveški deklici, ki so ji strokovnjaki omogočili dostojno izobrazbo. Zanj je skrbel dr. Howe, izumitelj načina poučevanja slepih in gluhih, vendar je medtem že umrl. Je kdo nadaljeval njegovo delo?

Mati tega ni vedela in tudi sloviti očesni zdravnik Chisholm iz Baltimora, h kateremu so peljali Helen, ko je bila stara šest let, ker je menda ozdravil nekaj brezupnih primerov, ne. Je pa poznal doktorja Alexandra Grahama Bella, ki je leta 1872 v Baltimoru ustanovil šolo za učitelje gluhih.

Družina, ki se je oklepala vsake slamice upanja, se je odpravila v Washington, kjer je dr. Bell, sicer tudi izumitelj telefona, tedaj delal. Helen je nemudoma očaral, saj je bil prvi človek, ki je takoj razumel njene znake. »Niti sanjalo pa se mi ni, da mi bo ta sestanek odprl vrata, skozi katera bom stopila iz teme v svetlobo, iz osamljenosti v prijateljstvo, tovarištvo, znanje in ljubezen,« je pozneje zapisala v svoji knjigi Zgodba mojega življenja.

Anne, sončni žarek v temi

Doktor Bell jim sicer ni mogel pomagati, jim je pa svetoval, naj pišejo Michaelu Anagnosu, direktorju Perkinsovega zavoda za slepe v Bostonu, kjer je pred leti deloval dr. Howe, in ga prosijo, če ima na voljo kakšnega sposobnega učitelja. Junija 1886 je oče dobil odgovor, ki so ga vsi tako nestrpno čakali – k njim prihaja enaindvajsetletna Anne Mansfield Sullivan. Tretji marec 1887, ko je naposled prestopila njihov hišni prag, je postal najpomembnejši datum v življenju Helen Keller.

»Pričakovala sem, da bom zagledala bledolicega in slabotnega otroka /.../, Helen pa ni prav nič drobna in blede. Velika, močna in rdečelična je in se obnaša kot razposajeno žrebe. Prav nič nervozna ni, kar je tako žalostno videti pri slepih otrocih. /.../ Za ljubkovanje ni dovzetna in ji je celo odveč, če jo poboža še kdo drug razen njene matere. Je zelo svojeglava in hitre jeze in nihče, razen njenega polbrata Jamesa, je še ni poskušal ukrotiti. Največji problem, ki ga bom morala rešiti, bo očitno to, kako jo disciplinirati in obvladati, ne

Življenje divje Helen se je povsem spremenilo, ko je 3. marca 1887 vanj vstopila mlada Anne Mansfield Sullivan.

da bi zlomila njeno voljo. Začela bom zelo počasi in bom skušala pridobiti njeno ljubezen. Ne bom si je poskušala podrediti za vsako ceno, ampak bom vztrajala pri tem, da bo razumela, zakaj me mora ubogati. Helenina neutrudljiva aktivnost je nekaj, kar mora vsakdo opaziti. Nikdar ni pri miru niti za trenutek. Zdaj je tu, zdaj tam, vsepovsod je je dovolj. Z rokami otipa vsak predmet, vendar pri ničemer ne zdrži dolgo ...» je Anne opisala prvo srečanje s Helen.

Nesrečno Helen je lahko razumela bolje od drugih, saj je v mladosti zaradi ponavljajočih boleznih skoraj popolnoma oslepela, čeprav se ji je vid pozneje delno povrnil. Kot da to ne bi bilo dovolj, je pri osmih izgubila mamo, oče, pijanec, pa zanju z bratom ni bil sposoben skrbeti, zato sta pristala v državni ubožnici, skupaj z odraslimi, ki so bili bolni, moteni, lažji prestopniki, narkomani ... Brat je umrl, ona je pri štirinajstih letih uspela najti dobrotnike, ki so ji omogočili šolanje v Perkinsovem zavodu za slepe, kjer je leta 1886 tudi diplomirala.

Da bi se pripravila na delo s Helen, je imela na voljo le šest mesecev, vendar je v tem času nihče

ni naučil, kako naj otroka vzgaja, čeprav je bila od prvega dne naprej sama odgovorna tako za njeno vzgojo kot za izobraževanje. Helen pa ni popustila zlahka.

»Davi sva imeli s Helen krasno bitko. Čeprav se na vso moč trudim, da je ne bi vzgajala s silo, se je temu zelo težko izogniti.

Helenino nemogoče obnašanje pri mizi ti dobesedno vzame sapo. Z rokami grabi hrano z naših krožnikov in kadar servirajo novo jed, prijemlje skleda in si jemlje iz njih, kar ji ugaja. Danes zjutraj ji nisem dovolila, da bi segla na moj krožnik. Trmasto je vztrajala pri svojem in tako sta se najini volji krepko spopadli. Družina pri mizi se je močno vznemirila in vsi so odšli iz sobe. Zaklenila sem vrata jedilnice in naprej zajtrkovala, čeprav se mi je hrana zatikala v grlu. Helen se je vrgla na tla, brčala in vreščala in mi na silo poskušala spodmakniti stol. To je trajalo kakšne pol ure, nato je vstala, da bi ugotovila, kaj počnem.

Dovolila sem ji, da je razumela, da jem, nisem pa ji dovolila, da bi segla na moj krožnik. Začela me je ščipati, a vsakič, ko je to storila, sem jo udarila. Potem je šla pogledat okrog mize, kdo še sedi pri zajtrku, ker pa ni našla nikogar razen mene, jo je to precej zbegalo. Čez nekaj minut je sedla na svoj stol in začela s prsti zajtrkovati. Podala se ji žlico, a jo je takoj zalučala po tleh. Prisilila sem jo, da je vstala in žlico pobrala. Končno mi je uspelo, da je spet sedla na svoj prostor, držala sem žlico v njeni roki in jo prisilila, da je z njo zajemala hrano in si jo nosila v usta. Čez nekaj minut je popustila in mirno zajtrkovala. Ko je pojedla, je vrgla prtiček na tla in stekla k vratom. Ko je opazila, da so vrata zaklenjena, je spet začela trmoglaviti in vreščati in ves prizor se je ponovil. Potrebovala sem še celo uro, preden mi je uspelo, da je zložila prtiček. Tedaj sem jo spustila na prosto, v sončni dan, šla v svojo sobo in se popolnoma izčrpana vrgla na posteljo...» je Anne Sullivan napisala v pismu.

Njen načrt, da si bo zaupanje Helen pridobila na enak način kot zaupanje deklic, ki slišijo in vidijo, je spodletel. Helen se na ljubeznivost sploh ni odzivala. »V tistem, mračnem svetu, v katerem sem živela, ni bilo ne močnih čustev ne nežnosti,« je zapisala Helen v svojih spominih. Kljub temu je nekaj zanimanja za učenje le pokazala. Anne ji je že drugi dan dala ponudbo in ji, potem ko se je z njo malo poigrala, v roko s prsti črkovala besedo punčka. Čez čas ji je dala v roke drugo punčko

in ji ponovno črkovala besedo punčka ter ji tako poskušala dopovedati, da beseda punčka označuje vse punčke, ne le eno.

Vendar so Helen še vedno mučili napadi besa in Anne je spoznala, da z njo ne bo mogla delati, če bo ob njej njena družina. Mati in oče preprosto nista mogla gledati hčerke, kako joče, zato sta ji v vsem ugodila in s tem spodkopavala avtoriteto mlade učiteljice. Po štirinajstih dneh je bilo jasno, da z učenjem ne napredujeta in Anne ni ostalo drugega, kot da je prepričala starše, da se sme s Helen preseliti v bližnjo vrtno hišico.

Helen se je počasi umirila. Petega aprila 1887, dva meseca pa prihodu Učiteljice, kakor je Helen vse življenje klicala Anne Sullivan, sta šli na sprehod. »Nekdo je črpal vodo. Učiteljica me je prišla za roko in mi jo potisnila pod curek. Medtem ko mi je hladna tekočina tekla čez eno roko, mi je ona v drugo, najprej počasi, nato vse hitreje, črkovala besedo voda. Stala sem nepremično in z vso pozornostjo sledila gibom njenih prstov. Naenkrat se mi je v zavesti oglasil meglen spomin na nekaj pozabljenega, nekakšen trepet misli, ki so mi oživele – in nenadoma se mi je odkrila skrivnost govora. Spoznala sem, da voda pomeni tisto čudovito hladno, nekaj, kar mi je teklo čez roko. Ta oživiljena beseda je zbudila mojo dušo, jo razsvetlila, jo napolnila z upanjem in veseljem ter jo osvobodila!« je Helen Keller opisala trenutek, ki je za vedno spremenil njeno življenje. Prvič po tem, ko je izgubila vid in sluh, je lahko vzpostavila stik z zunanjim svetom.

Takrat se je njeno učenje začelo zares. Začela je spoznavati, da ima vse svoje ime, vsako ime pa je rojevalo novo misel. »Ko sva se vračali domov, se mi je zdelo, da vsak predmet, ki sem se ga dotaknila, trepeta v življenju. To je bilo zato, ker sem vse videla s svojimi duhovnimi očmi, v tej čudni novi svetlobi, ki se mi je odkrila.« Tisti večer je prvič zahrepenela po novem jutru. »Težko bi bilo najti srečnejšega otroka od mene, ko sem ležala ob zatonu tega prelepega dne v svoji otroški postelji in ponovno doživljala vse radosti, ki mi jih je prinesel.«

Razkrita lepota sveta

Poleti 1887 je z rokami intenzivno raziskovala okolico in se učila imen predmetov, ki se jih je dotikala. Več kot jih je spoznala, bolj se je čutila del sveta, v katerem je živela, čeprav je bil njen

Helen, Anne Sullivan in Alexander Graham Bell med pogovorom nekje leta 1894 - sporazumevajo se z govorom, črkovno abecedo in branjem z ust.

besedni zaklad še veliko preskromen, da bi lahko o njem kaj veliko spraševala. A več besed kot je osvojila, večji je postajal njen svet in vse več stvari jo je zanimalo.

Vendar je bilo njeno razumevanje še vedno omejeno, saj je lahko z dotikom spoznala le materialni svet, medtem ko ji je abstraktni ostajal tuj. Ni mogla, na primer, razumeti, kaj pomeni beseda ljubezen. Primerjala jo je z vonjem cvetlic, vendar ji je učiteljica vztrajno pojasnjevala, da to ni to, da se ljubezen skriva v srcu. Ni razumela, dokler se ni Anne nekoč, ko je Helen nenehno ponavljala isto napako, z eno roko dotaknila njenega čela in s prsti druge roke črkovala velelni glagol misli. Ko je Helen dojela, da beseda označuje proces, ki se dogaja v glavi, je končno razumela abstraktni pojem. In tudi besedo ljubezen.

Veliko časa in trdega dela je bilo potrebno, da je osvojila besede, jezikovne oblike in izraze, še več, da je lahko začela tvoriti stavke. »Otrok, ki sliši, se vsega tega nauči s stalnim ponavljanjem in posnemanjem. Pogovor, ki ga sliši doma, spodbuja njegov um, ga navdihuje z vsebino in ga sam od sebe navaja, da izraža svoje misli. Gluh otrok je prikrajšan za takšno naravno izmenjavo misli,« je zapisala Helen. Ker ni imela naravne spodbude iz zunanjega sveta, ji je njena učiteljica, kolikor je le bilo mogoče, prenesla vse, o čemer so se pogovarjali ljudje okoli nje, in ji tako pomagala, da se je vključila v pogovor.

Čeprav se sprva še ni bila sposobna pogovarjati, kaj šele začeti pogovora. »Gluhi in slepi ne morejo razlikovati glasov ne spremljati njihovih odtenkov,

Helen je iz neukrotljive deklince odrasla v mило mlado damo, na fotografiji staro kakšnih 23 let.

ki dajejo besedam pomen, niti ne morejo opazovati izrazov na obrazu govorečega, prav ti pa so največkrat duša pogovora,« je ugotovila Helen.

Vendar je to ni odvrnilo niti od družabnega življenja niti od učenja. Ko se je naučila prstno abecedo, se je začela učiti brati tiskano besedo. V svoji knjigi je obujala spomine na čas, ko je učiteljica dala koščke lepenke, na katerih so bile v latinici z izbočenimi črkami napisane besede. Najprej je Helen ugotovila, da vsaka beseda označuje predmet, dejanje ali kakovost. Ko je prepoznala besede na koščkih lepenke, je le te začela zlagati v vrsto – najprej lepenko, na kateri je pisalo punčka, zraven nje lepenko z besedo je, pa lepenko z besedo na in na koncu še lepenko z besedo postelji. Tako je napisala stavek. Nato je prešla na Čitanko za začetnike. Sprva je v njej iskala besede, ki jih je že poznala, nato je počasi začela brati.

To ji je bilo v veselje, veliko manj pa je uživala v računanju. Tega se je učila tako, da je zbirala koralde v skupine, medtem ko se je z urejanjem slamic naučila še seštevati in odštevati. Vendar nikoli ni zdržala dolgo. Takoj, ko ji je uspelo končati nalogo, je pobegnila v naravo. V njej se je, ob vseh vonjih, po katerih se je brez težav orientirala, najraje zadrževala.

»Na začetku sem bila samo majhen kupček zmožnosti. Moja učiteljica je bila tista, ki jih je odkrila in razvijala. Kadar je prišla, je vse okoli mene zadihalo v ljubezni in veselju in dobilo polni smisel. Nikoli ni izpustila priložnosti, da ne bi poudarila lepote, ki je v vseh stvareh, in nikoli se ni prenehala truditi, da bi z dejanjem ali zgledom pripomogla k mojemu srečnejšemu in koristnejšemu življenju,« se je Helen pozneje spominjala let, ko ji je Anne Sullivan natančno opisovala vse, kar je videla okoli sebe in za kar je predvidela, da bi Helen utegnilo zanimati.

»Z Učiteljico sva si tako blizu, da skoraj ne morem pomisliti nase, ne da bi pomislila hkrati tudi nanjo. Nikdar ne bom odkrila, koliko smisla za vse lepo mi je prirojenega in koliko ga dolgujem njenemu vplivu. Čutim, da njenega bitja ni mogoče oddvojiti od mojega in da so koraki mojega življenja spojeni z njenimi. Vse, kar je v meni najboljšega, pripada njej. V meni ni daru, navdiha ali veselja, ki ga ne bi prebudila ona s svojim blagodejnim dotikom,« je pri dvajsetih zapisala Helen.

Nova poznanstva

Maja 1888 sta skupaj s Kate Keller odpotovali v Boston, da bi obiskali Perkinsov zavod za slepe. »Kakšno veselje je bilo pogovarjati se z drugimi otroki neposredno in v mojem jeziku! Do takrat sem bila tujka, ki govori s pomočjo prevajalca,« je zapisala navdušena, da še kdo zna in razume prstno abecedo.

Prihodnjih nekaj mesecev, ki sta jih z Anne preživeli na številnih obiskih in izletih, je Helen spoznavala, kako bogato je življenje, kako širen je svet in kako prijetno je spoznavati nove ljudi. Do jeseni, ko sta se vrnila na jug, je doživela veliko, a zanj še zdaleč ne dovolj. Hotela se je naučiti govoriti.

»Vedno sem čutila močan nagon, da bi mogla spregovoriti z glasovi. Pogosto sem se oglašala in se pri tem z roko prijemala za grlo, z drugo pa oprijemala svoje ustnice.« Preden je izgubila sluh in vid, se je hitro učila govoriti, po bolezni pa je nehala, ker ni več slišala. Kljub temu je povsem naravno jokala in se smejala ter se nekaj časa oglašala z glasovi in delci besed. Najdlje je uporabljala besedo voda, ki jo je poznala še iz časov, ko je bila zdrava, in jo je izgovarjala vo-vo. Sčasoma je izgubila tudi to.

Leta 1890 jo je hotela nazaj. Že res, da se je z znaki lahko sporazumevala z ljudmi, a je vedno potrebovala prevajalca, ona pa je hotela govoriti kot vsi drugi. Četudi je bila stara šele deset let, je hotela doseči vse, kar so zmogli zdravi ljudje, in je od tega niso odvrnili ne učiteljica ne sorodniki, ki so se bali, da bo razočaranje, ko bo ugotovila, da ne more govoriti, večje, kot ga lahko prenese. Ob tem so kritiki Anne Sullivan očitali, da je v resnici sploh noče naučiti govoriti, saj želi biti edina, ki je sposobna komunicirati z njo.

Helen jih je postavila na laž. Ko jo je obiskala Mary Swift Lamson, ena od učiteljic Laure Bridgeman, ki se je naučila govoriti kljub temu, da je bila gluha in slepa, je zase enako terjala tudi Helen. Njena odločnost jo je vodila do Sare Fuller, upraviteljice šole Horaceea Manna, in 6. marca 1890 sta začeli z učenjem. Čeprav je to skupaj trajalo le enajst ur, je Helen na koncu izgovorila svoj prvi stavek: »Danes je toplo.« Presenečenje, ki ga je občutila, ko je izgovorila svojo prvo besedo, in sreča, da naposled lahko nekaj pove v jeziku, ki ga ljudje razumejo, sta bila nepozabna.

Pa čeprav sta njeno počasno jecljanje takrat razumeli le njeni učiteljici in je do trenutka, ko so jo lahko razumeli tudi drugi, bilo potrebno prehoditi še dolgo pot. Vendar se je ob podpori Anne Sullivan, ki jo je nenehno popravljala tako pri izgovarjavi glasov kot pri njihovem povezovanju, neutrudno učila. S prsti je brala učiteljici z ust, ujela vibracije njenega grla, gibanje ustnic in izraz na obrazu ter vse to poskušala ponoviti. Enkrat. In še enkrat. V nedogled. »Moje učenje je bilo eno samo nenehno ponavljanje,« se je pozneje spominjala, kolikokrat je morala ponoviti besedo, preden je osvojila pravilni ton glasu.

Pogosto je obupala, a se vedno znova pobrala. Misel, da ni več nema in se lahko pogovarja z ljudmi, ki so ji blizu, jo je sama od sebe gnala naprej. Zato je kmalu zavrgla črkovanje, še naprej pa so ga uporabljali njeni prijatelji, ker je bilo hitrejšo od branja z ustnic.

Kralj Mraz

Učenje je bilo naporno, a ji je prinašalo vedno lepše življenje. Živela je v svojem svetu, povsem zavarovana pred zunanjim, dokler ni prišel november 1891. Stara enajst let je napisala pravljico Kralj Mraz in jo kot rojstnodnevno darilo poslala Michaelu Anagnosu, direktorju Perkinsovega za-

voda. On jo je objavil v eni svojih publikacij za slepe, ko pa se je izkazalo, da je njena dejanska avtorica Margaret Canby in pravljica nosi naslov Mrazovi vilički, je sprožil škandal.

Pravljico je razglasil za plagiat in razširil govorice, da je Helen »živa laž«, s čimer je odprl vprašanja, ali je Helen res tako pametna, kot se zdi, ali pa le izraža mnenja svoje učiteljice? Pod vprašaj je postavil tudi njen značaj. Je res nena doma tako prijazna in mila, ali pa jo je učiteljica tega naučila zato, da bi si pridobila sočutje in simpatije dobrotnikov in posledično njihov denar, saj družina njenega življenja pogosto ni mogla financirati?

Njegov napad je izviral iz nedokončanega spora z Anne Sullivan, ki se je začel, ko je Helen jeseni 1889 kot zunanja učenka začela obiskovati Perkinsov zavod. Anagnos je iz nje poskušal narediti čudežnega otroka, saj je v njej videl odlično reklamo za zavod, Anne pa se je temu uprla, češ da ji bo s tem uničil otroštvo. In zmagala. Zdaj je ceno za to plačevala Helen.

Sama se namreč nikakor ni mogla spomniti, da je pravljico sploh kdaj slišala, čeprav so ji jo najbrž res nekoč prebrali in se ji je vtisnila v spomin. Pristala je na častnem razsodišču zavoda, na katerem so jo križno zasliševali, a sama od strahu sploh ni mogla povedati, da ne ve, kaj se je zgodilo. Izkušnje nikoli ni pozabila, predvsem pa jo je odtlej vedno spremljala bojazen, da stvari, ki jih piše, niso njeno delo.

Vendar se ni uklonila. Še naprej je brala, pisala in se učila, čeprav je do oktobra 1893 delala bolj ali manj brez načrta. Brala je zgodovino Grčije in Rima ter Združenih držav, s pomočjo slovnice in brajici spoznavala francoščino, izpopolnjevala izgovarjavo, uživala v latinščini in se mučila z matematiko.

Slepa in gluha študentka

Oktobra 1894 je njeno šolanje dobilo določnejše smernice. Z učiteljico sta odpotovali v New York, saj je bila Helen sprejeta na Wright-Humasonovo šolo za gluhe, kjer je v naslednjih dveh letih vsemu, česar se je učila dotlej, dodala še nemški jezik in zemljepis. Odlično je napredovala, le pri branju z ustnic in govoru je bil razvoj počasnejši od pričakovanega. Pa vendar je bila tam zadovoljna in srečna, kako sprva tudi v dekliski srednji šoli v Cambridgeu, na katero se je oktobra 1896

Leta 1904 je Helen kljub vsem oviram uspešno diplomirala na Radcliffovem kolidžu.

vpisala, da bi se v njej pripravila na vpis v Radcliffov kolidž.

Z Anne Sullivan sta imeli načrt. Učiteljica bo z njo obiskovala vsa predavanja in ji pojasnjevala, kaj se dogaja, Helen pa bo maturirala skupaj z vrstnicami, torej v dveh letih. Načrt Arthurja Gilmana, upravnika šole, je bil drugačen – Helen lahko obiskuje predavanja, vendar naj si za diplomo vzame vsaj pet let.

Prvo leto so sodelovali brez težav, čeprav profesorji z gluho in slepo učenko niso imeli potrpljenja. Seveda ni bilo preprosto. Anne Sullivan vsega, kar so učitelji zahtevali, Helen ni mogla pojasniti s prsti. Med predavanji si ni mogla nič zapisovati, saj so bile njene roke zasedene s poslušanjem. Nove besede ji je v slovarju iskala Sullivanova in ji nenehno prebiralala zapiske ter knjige, ki niso bile napisane v brajici. Kar nekaj jih je sicer bilo in prijatelji so jih Helen pošiljali iz Velike Britanije in vse Amerike, a so pogosto prihajale z zamudo.

Kljub vsem oviram je Helen prvo leto uspešno zaključila. Delala je trdo, a je obenem uživala.

Prvič v življenju je namreč živela z vrstnicami, ki so videle in slišale, nekatere med njimi pa so se celo naučile uporabljati prstno abecedo, da bi razbremenile Anne Sullivan, ki je morala sicer sproti prevajati, kar so se dekleta pogovarjala.

Začetek novega šolskega leta je prinesel nove težave. Helen naj bi se posvetila študiju sedmih predmetov s poudarkom na matematiki, vendar knjige niso bile pravočasno prevedene v brajico. Tako ji je morala Anne brati snov za malodane vse predmete, obenem pa najti rešitev, kako ji razložiti grafe, geometrične like, fizikalne formule ... Kmalu sta bili obe precej izčrpani in predstojnik šole je zahteval, da upočasnita tempo. Anne, ki so ji očitali, da preko Helen uresničuje lastne ambicije, saj sama nikoli ni obiskovala kolidža, je vztrajala, da sta s knjigami v brajici, ki so naposled prispele, rešili velik del težav in lahko Helen normalno nadaljuje. Končalo se je s sporom in Helen je svoje priprave na kolidž nadaljevala z zasebnimi učitelji.

Uspešno, kajti 19. in 30. junija 1899 je uspešno opravila izpite za sprejem na Radcliffov kolidž. Vendar ponovno z velikimi težavami, saj ji tokrat Anne ni smela prevajati vprašanj. Zaradi spora z Arthurjem Gilmanom se je namreč pojavil dvom, ali Helen dejansko zna vse tisto, kar se zdi, da zna, ali pa Anne v resnici pove tisto, kar ve sama. Zato so Helen vprašanja napisali v brajici, žal pa ne v tisti, ki jo je sicer uporabljala sama, zato se je morala tik pred izpiti naučiti novih znakov, da je vprašanja sploh razumela. In nanje uspešno odgovorila.

Leta 1900 so se njene sanje naposled uresničile. »Nekaj silnega, močnejšega od prijateljev, ki so me odvrčali od študija, močnejše celo od prošenj mojega lastnega srca, me je gnalo, da bi preizkusila svoje moči in se izenačila z ljudmi, ki vidijo in slišijo. Zavedala sem se, da bom morala na svoji poti premagati veliko težav. Vendar so me spodbujale besede modrega Rimljana: 'Biti preganjen iz Rima, pomeni samo živeti zunaj njegovih meja',« je zapisala v spominih.

Veliko razočaranje

Pričakovala je, da bo »v deveti deželi Razuma« prav tako svobodna kot vsi drugi ljudje, a je kmalu odkrila, da kolidž ni romantičen kraj, kot si ga je predstavljala. Najbolj jo je prizadelo pomanjkanje časa. Prej si ga je za presojanje in razmišljanje

Leta 1905 se je Anne poročila z Johnom Macyjem. Trojica je živel skupaj do leta 1914.

vedno lahko vzela, na kolidžu pa za to, da bi bila sama s svojimi mislimi, ni bilo časa. »Videti je, kot da se hodimo v šolo samo učiti, na pa tudi razmišljati. Kdor prestopi prag kolidža, mora zunaj, pri šumečih borih, pustiti stvari, ki so mu bile največje zadovoljstvo: samoto, domišljijo in knjige,« je ugotovila na zgražanje številnih ljudi.

Predavanja so ji spet črkovali v roko, zato si jih ni mogla zapisovati in si je zapiske po spominu naredila šele zvečer. Vaje, domače in šolske naloge ter polletne in letne izpite je pisala na pisalni stroj. Ob tem je za revijo Ladies Home Journal začela pisati zgodbo svojega življenja, kar je ni veselilo le zato, ker je lahko pisala, temveč tudi zato, ker so ji pet prispevkov, kolikor so jih naročili, tudi plačali. Finančno je bila namreč povsem odvisna od dobrotnikov in pisanje je bilo edino delo, ki ga je, slepa in gluha, mogla in znala opravljati.

Ko sta ji Anne in mladi diplomant s Harvarda John Macy, ki ji je pomagal pri delu, svetovala, naj prispevke predela in jih izda v knjigi, se je najprej upirala, potem pa se je z vso zagnanostjo lotila dela. Leta 1902 je tako s ponosom dočakala izid svoje avtobiografije Zgodba mojega življenja, a se uspeha ni mogla dolgo veseliti, saj so jo ponovno čakale šolske obveznosti.

Pa tudi knjige, brez katerih ne bi mogla živeti. »Literatura je moja dežela Utopija, kjer nisem za

nič prikrajšana. Tu me nobeno prizadeto čutilo ne izključuje od prijetnih pogovorov s prijateljicami, knjigami. Govorijo mi sproščeno in iskreno, brez zadrege. Vse, česar sem se naučila in česar so me naučili, se mi zdi smešno majhno v primerjavi s 'prostranstvom misli in neskončnim sočutjem' mojih prijateljic, knjig,« je zapisala v avtobiografiji in nadaljevala:

»Kadar berem najlepše dele Iliade, me prevzame zanos in me dvigne nad ozkost razmer, ki me priklepajo k tlom. Moje telesne hibe so takrat pozabljene – moj svet je vzvišen ... Pripadajo mi vse širine in dolžine prostranega veselja.«

Kajti ne glede na vse ovire, ki jih je morala preskočiti, je v življenju uživala. Veslala je in jadrala, kolesarila v tandemu in jahala. Naučila se je plesti in kvačkati, igrala je šah ali damo na prirejeni podlagi s prirejenimi figurami, obiskovala galerije in muzeje ter z rokami gledala kipe, se navduševala nad gledališčem, saj je bila drama zanjo bistveno zanimivejša, če so ji jo črkovali med izvajanjem na odru, kot če jo je le brala ... Življenje okoli sebe je opazovala in čutila z vsem telesom.

Veliko je izkusila in doživela, a na kolidžu je bilo pomembno le znanje. Do leta 1904 je dokazala, da si ga je nabrala dovolj in tako je 28. junija kot prvi slepi in gluhi človek diplomirala z odliko. Kar pa ni pomenilo, da jo je čakalo odlično

Helen z Anne in Polly Thomson, ki se je ženskama pridružila leta 1914.

življenje, saj čas ljudem s posebnimi potrebami ni bil naklonjen. Vendar se je Helen že dolgo nazaj odločila, da ne bo nikoli priznala poraza, kar ji je dajalo pogum, da se je trmasto in odločno zoperstavljala vsem izzivom, pred katere je bila postavljena.

Korak v novo življenje

Kar je bilo s pomočjo zaščitniške Anne, ki je Helen povedala le tisto, kar je bilo okoli nje pozitivnega, veliko lažje. Življenje obeh žensk je bilo tako tesno prepleteno, da se je Helen, ko se je Anne zaljubila, počutila, kot bi se zaljubila sama, čeprav na poroko dotlej niti pomislila ni. Bila je prepričana, da je noben moški ne bi mogel ljubiti, saj bi bilo to, »kakor bi se poročil s kipom.«

Anne pa je bila živa in privlačna, še posebej za enajst let mlajšega Johna Macyja, ki je ženski

spremljal, odkar je Helen pomagal pisati njen življenjepis. Ko jo je leta 1905 zaprosil, je vedel, da z njo v zakon dobiva tudi Helen, ne pa tudi, kako naporno bo njihovo skupno življenje. Četudi je bilo sprva prav prijetno.

Skladno so živeli v hiši v Wrenthamu, ki sta jo Helen in Anne leta 1904 kupili z denarjem od knjige, in se preživljali s tistim, ki ga je Helen dobivala iz dobrodelnih skladov in ki sta ga zaslužili s pisanjem ter poučevanjem. Macy je v družinski proračun prispeval bolj malo, ker njegovo pisanje ni imelo prav velike finančne vrednosti, je pa veliko postoril po hiši in jo, kakor tudi okolico, prilagodil tako, da je bila Helen v njej kar najbolj samostojna.

Vendar ljubezen ni trajala večno. Leta 1914 je Macy ugotovil, da z Anne, ki ji je Helen jemala veliko energije, zaradi česar je le stežka odigrala vlogo klasične zakonske žene, ne more več živeti. Anne se ni mogla odpovedati Helen, on ni mogel živeti v troje, še posebej ne na drugem mestu. Odšel se je v New York, kar je bil za Anne, ki ga je imel kljub vsemu srčno rada, izjemen šok. Prosila ga je, naj se vrne, mu pisala, da je bila le preutrujena in bo v prihodnje bolje, vendar se ni vrnil nikoli več, čeprav se uradno nikoli nista ločila.

Kljub bolečini, ki je prebadala Anne, se je življenje nadaljevalo. Helen se je še naprej, tako kot vse od svojega šestindvajsetega leta, bojevala za pravice slepih. Prepričevala je oblasti, naj jim omogočijo delati, saj se bodo le tako lahko sami preživljali, s čimer bodo obdržali dostojanstvo in dokazali, da so le slepi, ne pa tudi neumni in nesposobni.

Še naprej se je ukvarjala tudi s politikom. Leta 1909 je pod Macyjevim vplivom vstopila v Ameriško socialistično stranko in začela sodelovati na njihovih manifestacijah, o socialističnih vprašanjih pa je tudi javno pisala. Zaradi svojega zavzemanja za pravice delavcev, odpravo smrtnih kazni, prepoved zaposlovanja otrok, dostop do kontracepcije in soglašanja z Zvezo za podporo temnopoltim, ki se je bojevala za enake državljske pravice, kot so jih imeli belci, je kmalu postala dokaj nepriljubljena. Kar pa je ni ustavilo, da se med prvo svetovno vojno ne bi zavzemala, naj denar, namenjen za orožje, porabijo za kaj koristnejšega in bolj človekoljubnega.

Politika ji je pomenila veliko, vendar ji je zaradi nje začelo zmanjkovati časa za boj za pravice slepih, zato je po vojni z javnim političnim angaž-

Leta 1953 je Helen z rokami spoznavala obraz ameriškega predsednika Dwighta Eisenhowerja, seveda v družbi Polly Thomson.

majem prenehala. In se kmalu zaljubila, svojim nekdanjim prepričanjem navkljub.

Uslišana, vendar nedovoljena ljubezen

Ko je Anne, tedaj stara skoraj petdeset let, zbolela, je spoznala, da mora poskrbeti za Helenino prihodnost. Oktobra 1914 je najela pomočnico Mary Agnes Polly Thomson in jo naučila, kako skrbeti za Helen, zatem pa še tajnika Petra Fagana, mladega in izobraženega socialista. Helen in Fagan sta skupaj preživela veliko časa, vsekakor dovolj, da je on v njej začel odkrivati lepote, ki so drugim moškim ostale prikrite. Leta 1916 jo je, star devetindvajset let in sedem let mlajši od Helen, zasnil.

»Ob njegovih besedah sem začutila sladko ugodje. Imel je polno načrtov za mojo srečo. Dejal je, da če se poročim z njim, bo vedno ob meni in mi pomagal ... Njegova ljubezen je bila svetlo sonce, ki je posvetilo v temo moje nemoči

in osamljenosti. Sladkost tega, da si ljubljen, me je očarala in prepustila sem se neobvladljivemu kopnenju po tem, da bi postala del življenja tega moškega ...«, je zapisala pozneje.

Ni postala. Ker je pravilno predvidela, da bo njena družina nasprotovala zvezi, se je nameravala poročiti naskrivaj, a zaljubljenca kljub skrivnostnosti nista bila dovolj previdna. Neki bostonski novinar je namreč odkril, da je Fagan zaprosil za poročno dovoljenje in novico objavil v medijih. Helenina mama je takoj zahtevala, naj Helen novico javno prekliče in se nemudoma odpravi k sestri Mildred v Alabamo, kjer je živela tudi sama.

Čeprav je bila Helen stara šestintrideset let, jo je družina dobesedno zaprla v hišo, njenega snubca, ki se je poskušal prebiti do nje, pa preganjala s puško in mu grozila s smrtjo. Helen, ki se nemočna in odvisna od drugih ni mogla upreti temu, da so vsi po vrsti hoteli usmerjati njeno življenje, četudi je bila odrasla ženska, je s pripravljenim kovčkom čakala na svojega izbranca, da bo prišel in jo popeljal v lepši jutri. Vendar sta naposled obupala

Helen z Williamom Nelsonom Cromwellom in M.C. Migelom, predsednikom Ameriške zveze slepih, okoli leta 1937

oba – on ni bil kos oviram, na katere je naletel, njo je zlomil odpor njene družine, saj se je počutila krivo za njihovo žalost. Tako se je sprijaznila, da ji ljubezen pač ni usojena, četudi Fagana ni pozabila do konca življenja.

»Ljubezen, ki je prišla nevidno in nepričakovano, je odšla z viharjem, na njegovih krilih,« je zapisala. Še leta zatem ni mogla preboleti razočaranja. »Če bi lahko videla, bi se poročila s prvim, ki ga vidim,« je zagrenjeno razmišljala o ljubezni, ki je bila zanjo »majhen otok veselja, obdan s temnimi vodami«.

Namesto ljubezni se je tako posvetila dobrodelnim dejavnostim in predavanjem, s katerimi sta z Anne služili denar. Delo ni bilo prav dobro plačano, za starajočo se Anne pa je bilo tudi vedno bolj naporno. Ker jima je zmanjkovalo denarja, sta morali prodati hišo in se naseliti v manjši, ki sta jo lažje vzdrževali s pet tisoč dolarji dosmrtnne rente, ki jo je Helen zapisal njen dobrotnik Andrew Carnegie.

Potem pa so se oblaki na nebu le začeli trgati. Major M.C. Migel, predsednik novoustanovljene

Ameriške zveze za slepe, je Helen prosil, če bi jim z govori in predavanji pomagala osvetliti, s kakšnimi težavami se srečujejo slepi, in zbirati denar, ki so ga potrebovali za delovanje.

Trideset let je sodelovala z njimi, potovala v tujino, predavala, pisala, hodila na sprejeme, spoznava predsednike različnih držav, politike, cerkvene dostojanstvenike, umetnike, učitelje in novinarje. V zameno za njen prispevek je zveza pokrivala stroške vsega, kar je počela v njenem imenu, jo denarno podpirala in prepričala tudi bogate družine, da so ji pomagale preživeti.

Tako je bila Helen prvič v življenju finančno varna in aktivna, kot si je vedno želela biti. Leta 1935 je, tudi z njeno pomočjo, Amerika vključila slepe na seznam ljudi s posebnimi potrebami, s čimer so postali upravičeni do denarne pomoči države in ne več povsem odvisni od miloščine sorodnikov, prijateljev ali dobrotnikov, kot je bila dolga leta Helen.

Zdaj je bila zares znana osebnost. Univerze različnih držav so ji podeljevale častne doktorate, časopisi so jo razglašali za žensko leto ... Vse

Helen s svojim oskarjem za dokumentarni film *Helen Keller in Her Story* (Helen Keller in njena zgodba) okoli leta 1954

je bilo tako, kot si je želela, da bi bilo. Ko bi le bila Anne malo bolj zdrava in bi se lahko veselila skupaj z njo. Vendar je Učiteljica počasi izgubljala bitko z življenjem. Odkar je leta 1932 umrl John Macy, v sebi ni več našla volje do življenja, četudi jo je zapustil skoraj dve desetletji prej. Dvajsetega oktobra 1936 ni zmogla več. Umrla je stara sedemdeset let.

Življenje brez Anne

Helen se je prvič v življenju morala znajti brez Anne. A se tudi tokrat ni vdala. Ob sebi je imela Polly in je z njo nadaljevala, kar so prej počele vse tri – potovala. Amerika, Evropa, Azija ... Ko jo je druga svetovna vojna priklenila na Ameriko, je začela obiskovati ameriške vojake, ki so v bojih oslepeli in z njimi delila svoje bogate življenjske izkušnje. Obiski vojaških bolnišnic so bili, je pozneje izjavila, najpomembnejša izkušnja njenega življenja.

Po vojni se je njeno življenje vrnilo v ustaljene tirnice. Govori, sprejemi, pisanje, potovanja ... Na enem od obiskov v tujini je Polly zbolela in izkazalo se je, da ni tako širokega srca, kot je bila

Čeprav je bila stara osemdeset let, je Helen še vedno veliko brala in pazila na svoj videz.

Anne. Za Helen je sicer skrbela zelo požrtovalno, vendar svojega znanja ni hotela z nikomer deliti. Helen je imela rada, a si jo je obenem lastila, zato ni najela nikogar, ki bi ga lahko naučila skrbeti za Helen, če bi sama umrla pred njo.

Na srečo si je po boleznih opomogla in ženski sta se ponovno podali na pot. Tako sta živeli vse do leta 1960, ko je Polly Thomson umrla in je Helen, zdaj stara osemdeset let, ponovno ostala sama. Skrb zanjo je tokrat prevzela Winifred Corbally, medicinska sestra, ki je pred tem skrbela za Polly. Nedolgo zatem, leta 1961, je Helen doživela prvo kap in se umaknila iz javnosti. Njena sposobnost sporazumevanja z okolico je bila vse manjša in manjša, njena tema vse bolj podobna tisti, v kateri je živela v mladosti. Prvega junija 1968 je v sedeminosemdesetem letu starosti umrla v spanju, enako preprosta, kot je bila vse življenje, četudi jo je njena drugačnost, ki ji je zagrenila življenje, dvignila med zvezde, bolj bleščeče in trajne od številnih drugih.